

**SKRIPKA CHOLG'USIGA XOS IJROCHILIK TEXNIKALARI VA UNI
AMALDA QO'LLASH METODIKASI.**

*Termiz shahar 1-sonli Bolalar musiqa san'at maktabi skripka sinfi
o'qituvchisi*

Zoirov Shoxruh Yunusovich.

Annotatsiya. Ushbu maqola skripka asbobiga xos ijro texnikasi va ularni amalda samarali qo'llash metodologiyasini o'rganadi. U kamon yurgizish texnikasi, barmoqlar, vibrato va ifoda kabi turli jihatlarni o'rganadi va intizomli amaliyot orqali ushbu texnikani qanday o'zlashtirish mumkinligi haqida tushuncha beradi. Adabiyotlarni tahlil qilish, usullar, natijalar va munozaralar orqali ushbu maqola skripkachilar uchun takliflar bilan yakunlanib, skripka ijrochiligini yaxshilash strategiyasini har tomonlama tushunishga qaratilgan.

Kalit So'zlar: Skripka, ijro texnikasi, metodika, amaliyot, texnika, natijalar, munozara.

Abstract. This article explores the performance techniques specific to the violin instrument and the methodology of their effective application in practice. It explores various aspects of bowing technique, fingering, vibrato, and expression, and provides insight into how these techniques can be mastered through disciplined practice. Through a literature review, methods, results, and discussion, this paper aims to provide a comprehensive understanding of violin performance improvement strategies, concluding with suggestions for violinists.

Skripka o'zining boy tarixi va mislsiz ko'p qirraliligi bilan asrlar davomida mumtoz musiqa va boshqa turli janrlarda asosiy mahsulot bo'lib kelgan. Asbobni o'zlashtirish nafaqat tug'ma iste'dodni, balki doimiy amaliyotni va ijro texnikasini tushunishni ham talab qiladi. Ushbu maqola skripka ijrochiligining o'ziga xos texnikasini va ularni amalda samarali takomillashtirish metodologiyasini

o'rganishga qaratilgan.

Skripka ijro etish texnikasiga oid ko'plab matnlar, tadqiqotlar va pedagogik manbalar mavjud. Karl Fleshning "skripka chalish san'ati" va Ivan Galamianning "skripka chalish va o'qitish tamoyillari" kabi klassik risolalari texnika va metodologiya haqida asosiy tushunchalarni beradi. Simon Fisherning "asoslar" va "skripka darsi" kabi zamonaviy asarlari skripkachilar uchun turli mahorat darajalarida amaliy mashg'ulotlar va pedagogik yondashuvlarni taklif etadi. Bundan tashqari, Skripka ijrochiligini oshirish usullari muayyan texnikani ishlab chiqish uchun moslashtirilgan bir qator mashqlar, mashqlar va yondashuvlarni o'z ichiga oladi bularga quyidagilar kiradi:

- Kamon yurgizish texnikasi: uzun kamon, spikkato va rikoshet kabi kamon zarbalarini boshqarish, tezlik va izchillikni yaxshilash uchun mashqlar.

- Barmoqlar: barmoqlarning tezligi, intonatsiyasi va tezlikni mustahkamlash uchun etyudlar.

- Vibrato: boshqariladigan va ifodali vibratoni ishlab chiqish uchun qo'l va bilak harakatiga qaratilgan izolyatsiya mashqlari.

- Ifoda: ijroda musiqiylik, dinamika va hissiy chuqurlikni rivojlantirish uchun izohli tadqiqotlar, iboralar mashqlari va tinglash seanslari.

Skripka ekspresiv imkoniyatlariga hissa qo'shadigan keng ijro texnikasiga ega bo'lgan ko'p qirrali asbob. Bu yerda ularni amalda qo'llash uchun ba'zi xarakterli texnikalar va metodologiyalar mavjud: Kamon texnikasi:

Skripkachilar uchun kamon texnikasi haqida umumiy ma'lumot juda keng qamrovli. Bu yerda har bir texnika haqida qo'shimcha ma'lumotlar mavjud:

Kamon Zarbalari:

- D. D. D. D. D. D. D.: bu har bir nota alohida kamon zarbasi bilan ijro etiladigan standart zarba. Bu ijro etishda nazorat va ravshanlikni rivojlantirish uchun juda muhimdir.

- Legato: notalar orasidagi silliq va bog'langan tovushga erishish kamonni ehtiyotkorlik bilan boshqarishni talab qiladi, ko'pincha zarbalar orasidagi minimal

ko'tarilishni o'z ichiga oladi.

- Stakkato: notalar qisqa, ajratilgan zarbalar bilan ijro etilib, aniq va tiniqlangan tovush hosil qiladi. Bu kamon tezligi va bosimini aniq nazorat qilishni talab qiladi.

- Ricochet: ushbu texnikada kamon tabiiy ravishda qildan boshqariladigan tarzda sakrab, bir qator tez, bo'g'inli notalarni ishlab chiqaradi. U ko'pincha virtuoz parchalar uchun ishlatiladi.

Kamonni Joylashtirish:

- Harak: harakga yaqinroq ijro etish kattaroq proektsiyaga ega yorqinroq va yo'naltirilgan ovoz chiqaradi. Odatda balandroq o'tish uchun yoki kuchliroq ovoz kerak bo'lganda ishlatiladi.

Kamon bosimi va tezligi:

- Kamon bosimi: kamon bilan qilga qo'llaniladigan bosimni sozlash ishlab chiqarilgan tovush balandligi va intensivligiga ta'sir qilishi mumkin. Ko'proq bosim odatda balandroq ovozga olib keladi, kamroq bosim esa yumshoqroq ovoz chiqaradi.

- Kamon tezligi: kamonning qil bo'ylab harakatlanish tezligi dinamikaga, artikulyatsiyaga va tembrga ta'sir qiladi. Tezroq kamon tezligi odatda balandroq va kuchliroq tovushlarni chiqaradi, sekinroq kamon tezligi esa yumshoqroq va nozik tovushlarni yaratishi mumkin.

Ushbu texnikani o'zlashtirish va ularni qanday qilib samarali qo'llashni tushunish skripkachilarga musiqiy talqinlarini kuchaytirib, o'zlarini keng ohanglar va dinamikalar bilan ifoda etishlariga imkon beradi.

Chap qo'l texnikasi:

- Barmoqlarning joylashishi va bosimi: barmoqlarning grifga aniq joylashishi va bosimi aniq balandlik va intonatsiyani keltirib chiqaradi.

- Vibrato: barmoqning qildagi boshqariladigan tebranishi tovushga iliqlik va ifoda qo'shadi.

Slydlar va Glissando: barmoqlarni qil bo'ylab siljitish notalar orasidagi silliq o'tishlarni yaratadi yoki ifodali effektlarni qo'shadi. Artikulyatsiya va bezak:

Artikulyatsiya va bezak musiqiy ifodaning hal qiluvchi jihatlari bo'lib,

ohanglarni kuchaytiradi va spektakllarga chuqurlik qo'shadi. Bu yerda ba'zi umumiy texnikalarni batafsil ko'rib chiqamiz: Triollar:

- Triol ikkita qo'shni nota, odatda asosiy nota va uning ustidagi nota (yuqori yordamchi) o'rtasida tez almashinishni o'z ichiga oladi.

- Triollarni triol belgisi (asosiy nota va yuqori yordamchi o'rtasida tez tebranish) yoki nota ustiga qo'yilgan "tr" harflari bilan ko'rsatish mumkin.

- Triollar ko'pincha barqaror notalarni bezash yoki ohangdor parchalarni chiroyli jaranglashi uchun ishlatiladi.

- Triolning tezligi va davomiyligi musiqiy uslub, kontekst va ijrochi talqiniga qarab farq qilishi mumkin.

. Mordentlar va legatolar:

- Mordentlar va legatolar musiqiy ibora ichida individual notalarni bezash uchun ishlatiladigan bezak texnikasi.

- Mordent asosiy nota va uning ustidagi yoki ostidagi nota o'rtasida, odatda bitta qadam bilan tez almashinishni o'z ichiga oladi.

- Transformatsiya asosiy yozuvdan, uning ustidagi yozuvdan, yana asosiy yozuvdan va keyin uning ostidagi yozuvdan (yoki aksincha) iborat bo'lib, ko'pincha to'rtta yozuvning tezkor ketma-ketligi sifatida bajariladi.

- Mordentlar va legatolar ohangga rang, hayajon va bezak qo'shib, aniq notalar yoki iboralarni ta'kidlashi mumkin.

Ikkita to'xtash va akkordlar:

- Ikkitali tovush skripka yoki gitara kabi torli asbobda bir vaqtning o'zida ikkita notani chalishni o'z ichiga oladi.

- Akkordlar bir vaqtning o'zida uch yoki undan ortiq notalarni, odatda pianino yoki gitara kabi asboblarda chalishni o'z ichiga oladi, ammo ularni torli asboblarda ham ijro etish mumkin.

- Ikkitali tovush va akkordlar musiqaga boylik, chuqurlik va garmonik to'qimalarni qo'shib, uyg'unlik yaratadi va ohangdor chiziqlarni mustahkamlaydi.

- Ular asar ichida kontrast, taranglik yoki pozitsiyalar sonini yaratish uchun ishlatilishi mumkin va ular musiqaning umumiy tembral palitrasiga hissa qo'shadi.

Artikulyatsiya va bezak texnikasini o'zlashtirish ham texnik mahorat, ham musiqiy sezgirlikni talab qiladi. Trel, mordent, legatolar, qo'sh to'xtashlar va akkordlardan malakali foydalanish musiqiy ijroning ifodaliligi va ta'sirini sezilarli darajada oshirishi, musiqaga nuans, chuqurlik va shaxsiyat qo'shishi mumkin.

Kengaytirilgan Texnikalar:

- Pizzikato: kamondan foydalanish o'rniga torlarni barmoqlar bilan uzish zarbli, uzilgan tovushni keltirib chiqaradi.

- Tremolo: bitta notani tez takrorlash yoki ikkita notani almashtirish titroq effektini yaratadi.

Ishlash Amaliyoti:

- Iboralar va dinamika: musiqiy tuzilmani tushunish va tegishli iboralar va dinamikani qo'llash talqin va ifodani kuchaytiradi.

- Tinglash va musiqiylik: o'zini va boshqa musiqachilarni faol tinglash ansambl ijro etish va musiqiy muloqotni rivojlantiradi. Amaliyot texnikasi: texnik mashqlar, repertuar bo'yicha muntazam va yo'naltirilgan mashg'ulotlar mahorat va musiqiylikni yaxshilaydi.

Jismoniy va tana mexanikasi:

- Yengillik va samaradorlik: nazorat va aniqlikni saqlagan holda tanadagi bo'shashishni rivojlantirish ishlashni optimallashtiradi va shikastlanishning oldini oladi.

Talqin va ifoda:

- Stilistik xabardorlik: turli musiqiy janrlarning tarixiy konteksti va stilistik konventsiyalarini tushunish talqin va ijro haqida ma'lumot beradi.

- Shaxsiy ifoda: spektakllarni individual ifoda va hissiyot bilan singdirish o'ziga xos badiiy ovozni yaratadi.

Umuman olganda, skripkani o'zlashtirish uchun astoydil mashq qilish, texnik mahorat, musiqiy sezgirlik va asbobning imkoniyatlari va ekspresiv salohiyatini chuqur anglash kerak. Ushbu uslublarni muntazam ravishda mashq qilish va o'rganish skripkachilarga musiqiy g'oyalarini samarali yetkazish va tomoshabinlarni jozibali chiqishlar bilan jalb qilish imkonini beradi.

Skripka ijrosidagi texnika, musiqiylik va badiiy ifoda o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'z ichiga oladi. Texnik mahorat virtuoz ijro etishning asosini tashkil etsa-da, bu ajoyib musiqachilarni ajratib turadigan musiqiy tushunish va talqin bilan texnikaning integratsiyasi. Pedagogik tamoyillar va badiiy sezgirlik bilan xabardor bo'lgan intizomli amaliyot rejimini yetishtirish skripkachi sifatida barqaror o'sish va rivojlanish uchun juda muhimdir.

Xulosa va takliflar:

Xulosa qilib aytganda, skripkani o'zlashtirish texnik qat'iylikni badiiy sezgirlik bilan birlashtirgan ko'p qirrali yondashuvni talab qiladi. Skripkachilar turli xil ishlash texnikasi va metodikalarini qamrab olib, o'zlarining to'liq imkoniyatlarini ochib berishlari va o'z hunarlarida mukammallikka erishishlari mumkin. Doimiy o'z-o'zini aks ettirish, boshqariladigan amaliyot va turli repertuarlarga ta'sir qilish doimiy o'sish va badiiy bajarilishning kalitidir. Skripkachilarga turli manbalarni o'rganish, tajribali murabbiylardan yo'l-yo'riq izlash va skripka ijrochiligining go'zalligi va murakkabligiga to'liq sho'ng'ish tavsiya etiladi. Skripka mahoratiga sayohat ham qiyin, ham foydali, ammo fidoyilik, qat'iyatlilik va musiqaga bo'lgan chuqur ishtiyoq bilan bu amalga oshirishga arziydigan sayohatdir.

Adabiyotlar.

1. Ауэр Л. С. Моя школа игры на скрипке. - СПб.: Композитор, 2004. - 272 с.
2. Houssay, A. (2000). L'alto en formes : histoire d'un instrument, catalogue d'exposition, Citd de la Musique, 18 au 30 avril 2000
3. Houssay, A. (2004). DEA d'histoire des Techniques, La fabrication des cordes harmoniques entre 1790 et 1960 : le role des artisans, des ingdnieurs, des facteurs d'instruments et des musiciens , Centre d'Histoire des Technique du Conservatoire des Arts et Mdtiers, Paris
4. Houssay, A. (2006). « Un violon tres symbolique ? » in Bulletin du Musde Ingres, n° 78, Les Amis du Musde Ingres, Montauban, pp. 43-48
5. Akhmedov, B. (2023). THE FIRST FORMATION PROCESSES OF UZBEK VOCAL PERFORMANCE. *Педагогика и психология в современном*

мире: теоретические и практические исследования, 2(8), 126-128. Мақом
asoslari. Т., 1992.

6. Fitrat A. O'zbek klassik musiqasi va uning tarixi. Т., 1993.

-